

TOULOUSE: CINÉLATINO

Idegen akcentusok találkozása

BORONYÁK RITA

TOULOUSE BARÁTSÁGOS ÉS SZABAD SZELLEME 34 ÉVE VONZZA A KREATÍV, EURÓPAI KÖZÖNSÉGRE ÉS ELISMERÉSRE VÁGYÓ LATIN-AMERIKAI FILMESEKET.

A Cinélatino felfedező fesztivál: a legifjabb latin-amerikai tehetségek művei közül azokat teszi hozzáférhetővé, amit francia, európai figyelemre érdemesnek tart. Az idei versenymezőny alkotásai országuk égető gondjait foglalták történetekbe, a rendezők elsősorban szerzői filmben gondolkodtak.

A rendezvény jelképe a cantina: billegő asztalok, Hundertwasserre emlékeztetően össze nem illő berendezés, ám elsőrendű fogások, melyekről önkéntesek gondoskodnak. A sátrat az előző fesztiválok színpompás, gyönyörű plakátjai díszítik (Ronald Curchod). Nincsenek extra színhelyek, sem „celebgettők”, fesztiváligazgató és zsűritag a közönséggel néz filmet, s együtt bulizik a Cinémathèque de Toulouse udvarán. Maga a megvalósult fából vaskarika: profi nemzetközi versenyfesztivál egyetlen filmklub laza keretei között. Őrzi alapítói '68-as demokratikus szemléletét, közeli, már-már családi kapcsolatot teremt filmszakma és közönség között, s közben egy földrész éves termésének bemutatását tartja feladatának. Elveti a vörös szőnyeg jelképezte csillogást, hierarchiát, még a fesztivál megnevezést is kerüli, inkább *találkozást* mond. Előnyeit azonban használja: felfedező fesztiválként az itt szövéődött ismeretségek, filmtámogatások karriereket indíthatnak el. Itt kapta Damián Szifron 2003-ban az *El fondo del mar* című kezdő opuszáért a Francia Kritikusok új felfedezettnek járó díját – az *Eszeveszett mesékkel* később fődíjak sorát nyerte, s 2014 óta ez Argentína moztörténetének legnagyobb kasszasikere.

Az idei „Találkozásokat” a *Bolivia* (Israel Adrián Caetano, 2001) felújított kópiája nyitotta, zárófilmje a *Domingo* (Raúl

López Echeverría, 2020) volt. Két végpont; az egyik ezredfordulós latin-amerikai emigrációs szociodráma, a másik feelgood patentekből összeállított vígjáték Domingóról (Eduardo Covarrubias), az ötvenes évei közepét lúdtalppal taposó, Guadalajara külvárosában tengődő papucsférjről. Prága-alsón és Párizs-külsőn bénázgató sorstársaival szemben ő sörhassal is vérbeli latin macho-közhelyeket teljesít be: focikommentátorságban találja meg élete új értelmét, amikor házsártos felesége elhagyja.

A *Boliviával* a Cinéma en Construction szekció 20. évfordulóját ünnepelték, melynek ez volt a prototípusa. Film és feszt közös története jellemzően a Cinélatino lételemét, a szabad, szerves fejlődést mutatja, s azt, mekkora karriert futnak be az itt tető alá hozott alkotások. 1999-ben a 25 éves argentin producer, Matías Mosteirín toulouse-i barátai segítségét kérte egy félig sem kész film egyetlen, rossz minőségű VHS-kópiájával. A fesztivál egyik alapítója, Esther Saint-Dizier rögtönzött vetítésre hívta a jelen lévő filmszakembereket – s „a többi történelem”. 2001-ben Cannes-ban a Fialat Kritikusok a legjobb film díjával jutalmazták a rendezőt, amit FIPRESCI-díj, San Sebastián-i legjobb latin-amerikai alkotás díja, és számos más kitüntetés követett. Mosteirín később olyan filmeket produkált, mint az említett *Eszeveszett mesék*, s nyomán a nemzetközi nagy koprodukciók: *A két pápa* vagy éppen *A visszatérő*.

Az epizód a Cinélatino történetében is fordulatot jelentett, a későbbiekben évente átlagosan hat latin-amerikai fejlesztendő projektet hívtak meg. Baráti kapcsolat, José María Riba segítette az együttműködést az A-kategóriás San Sebastian-i fesztivállal, és így évente

kétszer jutottak támogatásra szakosodott fórumhoz a latin szerzők Európában. 226 film készült latin-amerikai-európai koprodukcióban, amelyekből 22 Cannes-ban, 19 pedig a Berlinalén került versenybe.

A rangos díjak erős visszaigazolások az alapítók számára, noha nekik inkább azt bizonyítják, hogy ami számukra fontos, az másnak is érték. S miért épp Toulouse? Az 1970-80-as években számos latin-amerikai, elsősorban chilei politikai menekült ebben a régióban talált befogadó közeget, ugyanis a spanyol polgárháború óta több hullámban települtek le itt spanyol ajkú menekültek, köztük az alapítók, Esther és Francis Saint-Dizier családja is. A latin klubokból, minifesztiválokból szervesen kinőtt Toulouse-i Találkozások ezen kultúrák közös, otthont imitáló terepe lett. A 10. Cinélatino óta adnak ki díjakat, elfogadják, hogy a filmszakma nem demokratikus, kellenek a sarzsik. Abból nem engednek, hogy minden vetítési napot „fiesta” követ: zene, tánc, koncertek a „ne csak filmezz, élj is” jegyében.

A koronavírus a Toulouse-i Találkozóknak újabb „csakazértis” jelentést adott. A 2020-ban elmaradt fesztivált pótolhatatlannak tekintették, a 2021. tavaszi, online kiadás centrumába dafke a humort helyezték, s ezt a nyitáskor személyesen is megismételték fiestával nyomatékosítva.

Telt házas vetítések, részvétel, taps, kérdésözön – a hangulat a vizsgavetítéseké, a debütánsok a (tágabb) család drukkoló jelenlétében mutatkoznak be. Az idei versenymezőny alkotói országuk égető gondjait foglalták történetekbe, s szerzői filmben gondolkodtak. Valamennyien elsőrendű képzettséggel használták a technikát, vágástudásuk, hangkezelésük, gyártásbeli ügyességük épp annyira lenyűgöző, mint filmes műveltségük.

A Toulouse-ban fejlesztett, argentin *La Calma* (A nyugalom),) fekete-fehér képein látható kietlen tájak és szűk belsők *A torinói ló* hatását mutatják világvege-konceptió nélkül. Mariano Cocolo a Francia Filmkritikusok Szövetsége (SFCC) díját elnyert filmje Nancy (Tania Casciani) útját követi. A joghallgató apja betegsége miatt hazatérni kényszerül Andokbeli tanyájukra, s szövetségesek nélkül kénytelen harcolni birtokáért, amire a környék ura szemet vetett. A vékonyka nőt szuperhősnek láttatják: nemcsak a nagytetű birkák gondozásával bír el, de

háztartást vezet, fekvőbeteg apját gondozza – összességében biztató kezdő opusz.

Kopár hegyvidékre visz a bolíviai *Utama* is. Alejandro Loayza Grisi filmjében a méltóságteljes lámákat nevelő, idős kecsua házaspár mindennapjai egyre nehezednek, mert a férfi alig képes ellátni feladatait. Unokájuk a városba költöztetné őket, a nyakas öreg tiltakozó példázattal oktatja a fiút: „Mit csinál a kondorkeselyű, amikor érzi, hogy eljött az ideje? Fölrepül a sziklák fölé, magasra, majd összecsukja szárnyait, s halálra zúzza magát.” A Sundance World Cinema zsűri nagydíjával jutalmazott film is Toulouse-i fejlesztés.

Mari Alessandrini svájci-argentín-chilei-francia koprodukcióban készített *Zahorija* is táj és ember viszonyára épül Patagónia hegyei között, címszerepben szilaj fehér lóval. A tizenhárom éves Mora kétfrontos szabadságharcot vív az iskola fegyelme és szülei szigorúsága ellen. A western-, sőt burleszkelemeket ötvöző történet tétje az, a lány meg tudja-e őrizni természetes zabolátlanságát. Az idős mapuche indián, Nazareno megértő szeretete a segítségére ebben.

A chilei *Mis hermanos sueñan despiertos* (A testvéreim nyitott szemmel álmodnak), Claudia Huaiquimilla képein egy fiatakorúak javítóintézetének hívtott, kínzóhelyként funkcionáló börtön mikrovilága elevenedik meg. Testvéri szeretet, barátság, szerelem titkolandók, mert gyöttrési felületet adnak. Egyetlen nevelő veszi komolyan feladatát, s pró-

Fellipe Fernandes:
Rio Doce

bál segíteni a gyerekeknek, felviláglantva a tanulás örömét, a kitörést. Huaiquimilla hatásos alkotással tette le névjegyét: színészvezetési készsége, hangulatteremtése, feszültségadagolása feledtetik az apróbb dramaturgiai buktatókat. Két díjjal, köztük a fesztivál nagydíjával jutalmazták.

A FIPRESCI-díjas brazil *Rio Doce* (Fellipe Fernandes) központi figurája a mackós Tiago (Okado do Canal). A Recifei szegénynegyedben lakik, adósságai vannak, gerincproblémái miatt kínnal-keservvel tud csak dolgozni. Amikor kiderül, hogy sosem látott apja tehetős volt, s végrendeletébe őt is belevette, első egyensúlya arra elég, hogy leplezze zavarát újonnan megismert, őt lenéző rokonai előtt. Jóval nehezebb számára, hogy újrafogalmazza, ki is ő.

A chilei Francisca Alegria francia, amerikai és német koprodukcióban készítette el Sundance-ot megjárt filmjét, a *La vaca que cantó una canción hacia el futuro-t* (A tehén, aki a jövőért énekelt). Mágikus realista eszközökkel – éneklő halak, tehének, patakból újraéledő szépséges anya –, a víz motívumában egyesíti a családi viaszlyok öröklődését és a környezetvédelem fontosságát. A bajok eredőjét, a pátriárkát Alfredo Castro, a chilei film egyik legnagyobb színésze alakítja. Ő a főszereplője a versenymezőny leginkább műfajfilmes szerzői filmjének, az *Inmersión*-nak (Alámerülés, Nicolás Postiglione) is. Ricardo (Castro) és lányai luxushajókázását három halász segélykérése zavarja meg, akiknek süllyed a csónakjuk. Az apa

csapdát sejtve úgy tesz, mintha nem látta volna, hogy az egyik halász elmerült. A lányai arra kényszerítik, hogy fölvegyék a bajbajutottakat. Nemcsak a gazdag nem bízik a szegényben, ez fordítva is igaz – érvel Postiglione a *Kés a vízben* pozícióváltó feszültségdramaturgiájával, s azt is igyekszik megmutatni, hogy az a bizonyos hajó közös. Az *Inmersión* a mezőny nagy vesztese, mert a castingtól a briliáns technikáig minden együtt van benne. Nagy kár, hogy túl direkt a tanulság: az előítéletekért többnyire az fizet, aki a legkevésbé osztja azokat.

A San Sebastianban fejlesztett *El árbol rojo* (A vörös fa) dramaturgiája a téma-túlterheltséget leegyszerűsítő megoldásokkal próbálja kezelni. A kolumbiai Joan Gómez Endara főszereplője, Eliécer, a magányos, középkorú halász váratlan ajándékot kap apjától: Esperanzát („Remény”), a furcsa kislányt. Első reakciója a düh, csapodár zenész apja ugyanis kiskorában elhagyta őt és anyját. Emiatt mondott le a zenélésről is, pedig nagy tehetségnek számított. Nekiindul, hogy megkeresse a gyerek anyját Bogotában, s ahogyan várható, becsapják és segítik őket, önkényeskedő katonákkal csakúgy találkoznak, mint nagylelkű benzinkutással. Nem meglepő, hogy a kislány anyja nem azért hagyta el a gyereket, mert annyira ragaszkodott hozzá...

Hasonló problémákat mutat a brazil Gabriel Martins *Marte Umja* (Mars 1) is, ami a Sundance-en debütált, s a Tribeca is beválogatta. Kisfiú hőstét elbűvöli a fizika, a 2050-ben esedékes Mars expedíció jegyében él. Lakóparkgondnok apja macsósan azt szeretné, hogy fia az ő álmai nyomán profi focista legyen. A nővére beleszeret egy gazdag lányba – a történetzál az elit naprakész gondolkodásmódja és a fillérező szegény feketék előítéletei közötti különbséget is hivatott mutatni. Az édesanyjuk, aki a praktikum és az élet maga, teljesen kifordult magából, szorongásos neurózisban szenved, amióta felrobbantottak mellette egy köteg kamu-TNT-t. A háttérben Bolsonaro és hívei ünnepelnek, s a politikai lözöngök legalább akkora ellentétet képeznek a pontos környezet- és karakterrajzzal, mint a film optimista befejezése.

A Cinélatino történetében lassan lezajlik a nemzedékváltás. A fesztiválalapítók nyugodtak: nemcsak közönséget, közösséget is neveltek, s biztosítva látják a folyamatosságot. •